

Strateški, tehnički i popularno geopolitički aspekti usporedne analize bitke za Mogadishu i filma "Pad crnog jastreba"

Maradin, Marko

Professional thesis / Završni specijalistički

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:464921>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-19**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Poslijediplomski sveučilišni specijalistički studij
Sigurnosna politika Republike Hrvatske

**STRATEŠKI, TEHNIČKI I POPULARNO
GEOPOLITIČKI ASPEKTI USPOREDNE
ANALIZE BITKE ZA MOGADISHU I FILMA
„PAD CRNOG JASTREBA“**

ZAVRŠNI SPECIJALISTIČKI RAD

Mentorica: prof. dr. sc. Marta Zorko

Student: Marko Maradin

Zagreb
Veljača, 2024.

Izjavljujem da sam završni specijalistički rad STRATEŠKI, TEHNIČKI I POPULARNO GEOPOLITIČKI ASPEKTI USPOREDNE ANALIZE BITKE ZA MOGADISHU I FILMA „PAD CRNOG JASTREBA“, koji sam predao na ocjenu mentorici izv. prof. dr. sc. Marta Zorko, napisao samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao/la ECTS-bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao/la etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Marko Maradin

SADRŽAJ

UVOD	3
1. FILM – „PAD CRNOG JASTREBA“ (BLACK HAWK DOWN).....	5
2. STRATEŠKI ASPEKTI USPOREDNE ANALIZE.....	7
2.1. Pregled prisutnosti Sjedinjenih Američkih Država u Somaliji do 1994. godine.....	7
Operacija „PROVIDE RELIEF“	8
Operacija „RESTORE HOPE“	9
UNOSOM II: Operacija „CONTINUE HOPE“	12
Operacija „GOTHIC SERPENT“ - bitka za Mogadishu	15
Povlačenje iz Somalije.....	18
2.2. Filmski prikaz prisutnosti SAD-a u Somaliji do 1994.....	19
3. TEHNIČKI ASPEKTI USPOREDNE ANALIZE	21
3.1. Tehničke karakteristike helikoptera korištenih tijekom intervencije u Somaliji	21
MH-60 BLACK HAWK.....	21
MH-6 LITTLE BIRD	24
AN/PVS-7 naočale za noćno gledanje - NVG.....	26
3.2. Filmski prikaz MH-60, MH-6 i AN/PVS-7	28
MH-60 BLACK HAWK.....	28
MH-6 LITTLE BIRD	30
AN/PVS-7 naočale za noćno gledanje - NVG.....	30
4. POPULARNO GEOPOLITIČKI ASPEKTI USPOREDNE ANALIZE	32
4.1. Popularna geopolitika	32
4.2. „NIKOGA NE OSTAVLJAMO IZA SEBE" – jedna od centralnih poruka filma..	32
4.3. Koncept „MI ILI ONI“	33
4.4. Humanitarni intervencionizam	34
4.5. Konstrukcija nacionalnog identiteta	35
4.6. „Amerikanizacija“	35
ZAKLJUČAK	37
LITERATURA.....	39
POPIS ILUSTRACIJA.....	41

UVOD

Film „Pad crnog jastreba“ snimljen je prema istinitom događaju pružajući intenzivan pogled na misiju u Mogadishu iz 1993. godine gotovo deset godina nakon stvarnog događaja te je izazvao brojne kontroverze i kritike zbog oživljavanja ratne tematike. Rasprave o načinu na koji film prikazuje somalijske likove, kao i pitanja o vojnim intervencijama i njihovim posljedicama, potaknule su širu javnost na razmišljanje i diskusiju o ovim temama. Također je pridonio širem društvenom i kulturološkom diskursu o ratu, vojsci i međunarodnim odnosima. Film ostaje relevantan i danas, kao podsjetnik na složenost rata i njegovu cijenu u ljudskim životima, te kao poziv na kritičko promišljanje i odgovornost u vođenju i prikazivanju sukoba.

Sukob u Somaliji bio je vrlo kompleksan, obilježen građanskim ratom, političkom nestabilnošću i masovnom gladi. Frakcije lokalnih vođa klanova vodile su borbe za vlast i kontrolu nad resursima, što je dovelo do kaosa i patnje stanovništva. Odsustvo centralne vlasti i međunarodne intervencije stvorilo je okruženje u kojem su ljudska prava bila zanemarena, a civilno stanovništvo bilo izloženo velikim patnjama. Američka vojska sa dugom poviješću sudjelovanja u humanitarnim misijama započela je svoje humanitarne operacije u kolovozu 1992. kroz operaciju „PROVIDE RELIEF“. Međutim, do prosinca 1992. godine, njezino angažiranje na terenu znatno se produbilo u ovoj nestabilnoj afričkoj državi s operacijom „RESTORE HOPE“. Na početku su Somalijci s radošću pozdravili američke trupe koje su ih spašavale od gladi, ali su se američki vojnici postupno uvukli u međuklanske borbe za moć i nejasne misije "izgradnje nacije". Na proljeće sljedeće godine izgledalo je da je početna kriza gladi gotova, a Amerikanci su predali misiju Ujedinjenim narodima, ostavljajući iza sebe samo snage za brze odgovore te malu logističku i zračnu pomoć. Iako se činilo kao da je američka javnost zaboravila na Somaliju, događaji iz listopada 1993. godine iznenada su je probudili. Američki narod bio je suočen s šokantnim vijestima o desecima vojnika koji su ubijeni ili ranjeni tijekom žestokih sukoba na ulicama Mogadishua, glavnog grada Somalije. Osjećaj da je misija već bila uspješno izvršena promijenio se 3. i 4. listopada, kada su somalijske mase vukle gola tijela američkih vojnika i slavile nad njima. Ironično, to su bili isti ljudi za koje su Amerikanci mislili da su ih spasili od gladi, a sada su se našli u središtu nasilnog sukoba, što je bio šok i za vojnike i za građane Sjedinjenih Američkih Država.

Rad će se sastojati od uvodnog poglavlja u kojem će ukratko biti opisan film, te će se prikazati tri razine usporedne analize između stvarne operacije "GOTHIC SERPENT" - bitka za Mogadishu i fiktivne operacije prikazane u filmu „Pad crnog jastreba“.

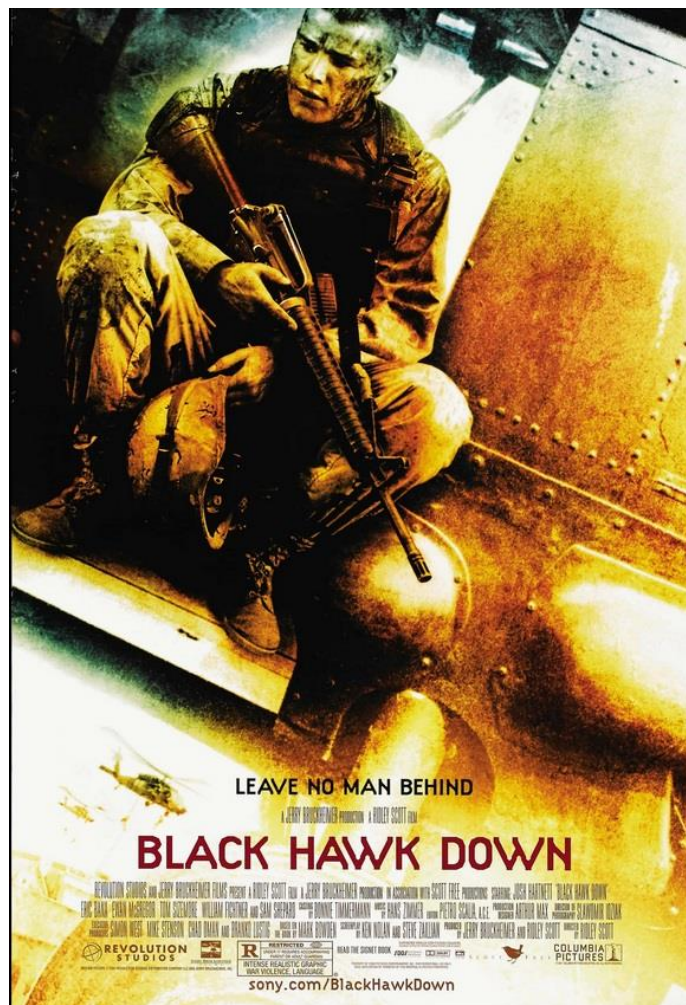
1. Strateška razina usporedne analize odnosi se na povijesni pregled prisutnosti SAD-a u Somaliji, pozadinske i političke razloge, odluke donesene u vezi s operacijama te na usporedbu tih istih činjenica prikazanih u filmu.
2. Tehnička razina usporedne analize prikazat će usporedbu mogućnosti, kapaciteta i istrajnosti leta helikoptera „Black Hawk“ kao i tehničke mogućnosti američke vojske te usporedbe istih prikazane u filmu.
3. Kao aspekt popularne geopolitike analizom sadržaja i diskursa u filmu „Pad crnog jastreba“ prikazat će se uzroci i šire posljedice predstavljanja i prikazane akcije u javnosti, odnosno utjecaj Sjedinjenih Američkih država koji je ostvaren kroz film.

Iako "Pad crnog jastreba" pruža uzbudljiv filmski prikaz Bitke za Mogadishu, važno je pristupiti mu kao dramatiziranoj interpretaciji koja pojednostavljuje radnju i fokusira se na određene aspekte događaja. Samim radom prikazuje se dublje razumijevanje bitke i njezinog geopolitičkog konteksta, ali i utjecaj filma kao sredstva popularne geopolitike.

1. FILM – „PAD CRNOG JASTREBA“ (BLACK HAWK DOWN)

"Pad crnog jastreba" (Black Hawk Down) je ratni film koji je režirao Ridley Scott, premijerno prikazan 2001. godine. Baziran je na istoimenoj knjizi Marka Bowdena, koja dokumentira stvarne događaje tijekom misije u Mogadishu, Somaliji, 1993. godine. Film detaljno prikazuje napore američkih snaga tijekom teške bitke, istražujući teme hrabrosti, bratstva i ljudske izdržljivosti.

Slika 1. Naslovnica filma "Pad crnog jastreba"

Izvor: (IMDB, 2023)

Radnja filma fokusira se na operaciju koju su proveli američki vojnici s ciljem hvatanja dva visoka oficira somalijske paravojske. Misija brzo eskalira u kaos kada dva helikoptera Black Hawk budu srušena, ostavljajući vojnike zarobljene u neprijateljskom gradu. Slijedi intenzivna borba za preživljavanje, dok vojnici pokušavaju doći do srušenih helikoptera i izvući svoje suborce. Film se ističe svojom snažnom glumačkom postavom, uključujući Josha Hartnetta,

Ewana McGregora, Toma Sizemorea, Erica Banu i mnoge druge. Svaki glumac donosi dubinu i autentičnost svojoj ulozi, prikazujući različite aspekte vojničkog iskustva i ljudskosti. Likovi su prikazani kao hrabri i odlučni, ali istovremeno i ranjivi, dodajući slojevitost i stvarnost priči. Ridley Scott je poznat po svojoj sposobnosti stvaranja vizualno impresivnih filmova, a "Pad crnog jastreba" nije iznimka. Film koristi ručne kamere i dinamičnu kinematografiju kako bi stvorio osjećaj neposrednosti i uronjenosti u akciju. Boje su zasićene, a slika je često ispunjena prašinom i dimom, dodatno pojačavajući kaotičnu atmosferu bitke. Montaža Pietra Scaliatija ključna je u stvaranju napetosti i držanju publike na rubu sjedala. Brzi rezovi i dinamičan ritam montaže odražavaju kaos i intenzitet situacije. Glazba Hansa Zimmera dodaje emocionalnu težinu filmu, s orkestralnim partiturama koje naglašavaju dramu i akciju.

Iako je film bio kritički i komercijalno uspješan, također je izazvao kontroverze. Neki su kritizirali film zbog jednostranog prikazivanja Somalijaca i nedostatka konteksta o uzrocima i posljedicama sukoba. Drugi su istaknuli da film može glorificirati vojnike, dok minimizira složenost situacije u Somaliji. Bez obzira na kontroverze, "Pad crnog jastreba" ostaje jedan od najupečatljivijih ratnih filmova novijeg doba. Njegova sposobnost da prikaže surovost i brutalnost rata, dok istovremeno istražuje ljudsku hrabrost i izdržljivost, ostavlja trajan utisak na publiku. Film ne samo da pruža uvid u specifične povijesne događaje, već također pokreće važna pitanja o prirodi rata, žrtvovanju i ljudskoj hrabrosti.

2. STRATEŠKI ASPEKTI USPOREDNE ANALIZE

2.1. Pregled prisutnosti Sjedinjenih Američkih Država u Somaliji do 1994. godine

Ovo poglavlje je kompilacija izabranih izvora, prevedenih i sažetih kroz nekoliko odlomaka, koji pružaju pouzdane i potvrđene informacije s ciljem dubljeg razumijevanja složenosti događaja. Glavni izvori uključuju:

- Izvješće nakon djelovanja iz 1994. godine, koje je djelomično deklasificirano 25 godina kasnije
  - HISTORY OFFICES, U. S. (01.07.1994.). Task Force Ranger - Operations in Somalia 3-4 October 1993. - deklasificirani dokument.
- Povijesni pregled dostupan na službenim stranicama američke vojske:
  - History, C. o. (2003). Historical Overview: The United States Army in Somalia, 1992–1994. Washington, D.C.: Center of Military History United States Army.
- UN-ov prikaz operacija UNSOM1 i UNSOM2:
  - UNOSOM1. (2023). Preuzeto 22. 10. 2023. sa <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unosomi.htm>
  - UNOSOM2. (2023). Preuzeto 23. 10. 2023. sa <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unosom2.htm>

Interes Sjedinjenih Američkih Država za Rog Afrike seže unatrag do perioda Hladnog rata, kada su se, kako SAD, tako i Sovjetski Savez borili za pridobivanje saveznika i utjecaj diljem svijeta. Na samom početku 60-ih godina prošlog stoljeća, Amerikanci su osigurali svoju prisutnost u sjevernom dijelu Etiopije, uspostavljajući postaje za prisluškivanje i pružajući podršku vladavini cara Hailea Selassiea. Suprotno tome, Sovjeti su preuzeli utjecaj u Somaliji pružajući podršku autoritarnoj vlasti Mohammeda Siada Barrea koji je stupio na vlast 1969. godine. Kada je Siad Barre pokrenuo razoran rat protiv Etiopije oko regije Ogaden 1977. godine, situacija u Somaliji se pogoršala. Zapadna pomoć je nestala, a Barre je morao pojačati represiju kako bi očuvao svoju vlast, primjenjujući politiku sustavnih otmica i ubojstava protiv lidera konkurentskih klanova. Ova brutalnost dosegla je vrhunac 1990. godine kada su Barre-ovi tjelohranitelji ubili 65 civila i ozlijedili više od 300. Njegova vlast je bila narušena, vojska i narod su se okrenuli protiv njega, što je dovelo do dugog perioda nereda, političkih manevara i nasilja, rezultirajući njegovim bijegom iz zemlje u siječnju 1991. godine. Nasilje među

klanovima je eskaliralo, dovodeći do raspada središnje vlasti i ekonomske anarhije. Dok je Somalija tonula u sukobe vođene klanovima i etničkim razlikama, lokalni ratni vođe su se oslanjali na vjernost svojih klanova za stvaranje uporišta moći. Borba za resurse, posebice hranu, uzrokovala je pljačke i nasilje, a suša je dodatno pogoršala situaciju ostavljajući stotine tisuća ljudi u siromaštvu i gladi. Unatoč naporima privatnih i volonterskih humanitarnih organizacija koje su uspostavile izbjegličke kampove, nedostajalo je sredstava i sigurnosti za učinkovitu distribuciju pomoći. Međunarodne organizacije su čak plaćale lokalne ratne vođe za zaštitu, ali su zalihe hrane često završavale u rukama tih istih vođa umjesto kod onih kojima su bile najpotrebnije.

Slike izgladnjele djece obišle su svijet, a pobjeda u Operaciji „PUSTINJSKA OLUJA“ potaknula je administraciju predsjednika Georgea H. W. Busha na djelovanje, usprkos jasnim rizicima intervencije u zemlji koja je već bila u unutarnjem sukobu. U odgovoru na krizu, Ujedinjeni narodi su 1992. godine pokrenuli humanitarnu operaciju i misiju UNOSOM I (UNOSOM1, 2023) kako bi pomogli u distribuciji hrane i uspostavi reda. Međutim, čak i uz prisutnost mirovnjaka, i dalje su ostali prisutni izazovi povezani s lokalnim klanovima, privatnim vojskama i distribucijom pomoći, stvarajući složenu i nestabilnu situaciju.

Operacija „PROVIDE RELIEF“ (History, 2003)

Kao odgovor na pogoršanje gladi, Sjedinjene Američke Države odlučile su pomoći tako da su zračnim putem prevozile hranu iz obližnje Kenije do udaljenih zračnih luka u unutrašnjosti Somalije, čime su zaobišle zagušene luke i smanjile potrebu za slanjem konvoja koji se lako mogu opljačkati. U tu svrhu, Sjedinjene Američke Države su pokrenule operaciju „PROVIDE RELIEF“ 15. kolovoza 1992. godine. Glavna distribucija na terenu i dalje se ostvarivala putem međunarodnih humanitarnih organizacija koje su već bile prisutne u zemlji. Operacija „PROVIDE RELIEF“ je stoga bio ograničen pokušaj upotrebe američke stručnosti u logistici kako bi se pružila pomoć bez angažiranja američkih vojnih snaga na tlu.

Problemi distribucije unutar zemlje i dalje su otežavali pokušaje pružanja pomoći. Na selu su lokalne bande otimala zalihe pomoći i koristile ih za kupnju odanosti u klanovima, dok su istovremeno dopustile da tisuće ljudi umru od gladi. U gradovima su ratujuće političke frakcije, podržane svojim privatnim vojskama, gomilale zalihe hrane kao sredstvo pregovaranja i pokazatelje svoje moći. Ove suparničke skupine, koje su vođe klanova često jedva kontrolirale, terorizirale su međunarodne organizacije, krale hranu i ubijale one koji nisu platili novac za zaštitu. Zbog sve kaotičnije situacije na terenu, vojnici Specijalnih snaga američke vojske iz 5.

Grupe specijalnih snaga (Zračno-desantne) iz Fort Campbella u Kentuckyju, pratili su mnoge letove za distribuciju pomoći. U tom procesu procjenjivali su opasnosti različitih regija, provodili diskretno izviđanje zračnih luka i prikupljali osnovne informacije koje bi mogle biti korisne za bilo koju moguću buduću uključenost američkih kopnenih snaga.

Na uključivanje američkih snaga nije se dugo čekalo. Predsjednik Bush, nemoćan objasniti svijetu zašto Sjedinjene Američke Države, "jedina preostala supersila" i vođa "novog svjetskog poretka", nisu u stanju zaustaviti glad, naredio je razmještaj američkih snaga u Somaliji. Njihova misija bila je osigurati da zalihe pomoći dođu do ljudi kojima su potrebne i time "prekinuti ciklus" gladi i spasiti živote.

Operacija „RESTORE HOPE“ (History, 2003)

Operacija pod kodnim imenom „RESTORE HOPE“ započela je 8. prosinca 1992. godine pod vodstvom Unified Task Force ili UNITAF i Marine Expeditionary Force iz Camp Pendletona u Kaliforniji. Na čelu s pukovnikom mornarice Robertom B. Johnstonom, UNITAF je uključivao američke i savezničke trupe koje su radile zajedno u jednoj zadaći, ali pod američkim, a ne UN-ovim vodstvom. Uloga State Departmenta bila je ključna. Nakon što je ambasador Robert B. Oakley imenovan za posebnog izaslanika predsjednika Busha za Somaliju, on i general Johnston brzo su uspostavili bliski radni odnos. Iako su Ujedinjeni narodi i dalje imali važnu ulogu u politici unutar zemlje, posebno u delikatnim pregovorima između suparničkih somalijskih frakcija, njihova je uloga ubrzo bila zasjenjena američkom vojnom i diplomatskom moći.

Rezolucija Vijeća sigurnosti 794, usvojena 3. prosinca, podržala je američko vodstvo operacije i dala joj međunarodni legitimitet, dok UN nije imao logistiku, zapovjedno-upravljačke kapacitete ili obavještajne sposobnosti za provođenje tako složene misije. „Marine Corps“ i „Navy special operations elements“ stigli su u Somaliju 9. prosinca, pri čemu je prvih 1300 marinaca stiglo helikopterom izravno na zračnu luku Mogadishu. Nakon toga, somalijski ratni vođe brzo su se složili oko međusobne suradnje (barem na neko vrijeme) i suradnje s američkim trupama oko uspostave relativno bezopasnog i sigurnog okruženja. Do kraja mjeseca teško naoružanje Somalije počelo se premješati u posebno osigurana područja. Do sredine veljače, većina toga oružja bila je ili sigurno pohranjena ili izmještena iz Mogadishua i skrivena, čime se izbjegla mogućnost zapljene ili uništenja.

Američka komponenta vojske unutar UNITAF-a bila je Task Force Mountain, kojom je prvotno zapovijedao brigadni general Lawson William Magruder III. Na toj poziciji ostao je do

22. prosinca kada ga je zamijenio zapovjednik divizije, general bojnik Steven L. Arnold. TF Mountain na vrhuncu je brojao oko 10000 vojnika, uključujući dva pješadijska bataljuna, avijacijsku brigadu te artiljerijsku diviziju. Bila je to značajna i učinkovita vojna sila koja je dominirala slabo naoružanim somalijskim snagama. Koalicijske snage, uključujući velike komponente iz Francuske, Italije, Belgije, Maroka, Australije, Pakistana, Malezije i Kanade, ubrzo su se pridružile američkim snagama. Tijekom operacije "RESTORE HOPE", oko 38.000 vojnika iz 23 različite zemlje i predstavnika iz 49 različitih humanitarnih operacija surađivalo je u borbi protiv izgladnjivanja stanovništva Somalije.

Glavni izazov za nesmetano dostavljanje humanitarnih zaliha i dalje je bilo rivalstvo među zaraćenim vođama, posebno između snaga generala Muhammeda Faraha Aidida iz podklana Habr Gidr i Alija Mahdija Mohameda iz podklana Abgal u Mogadishu. Aidid, bivši general u vojsci diktatora Siada Barrea i bivši ambasador u Indiji, sada je predvodio Somalijski nacionalni savez (SNA) s težnjama prema vladanju cijelom zemljom. Njegov protivnik, Ali Mahdi, bio je bivši poslovni čovjek i poljoprivrednik s malo vojnog iskustva i vođa improvizirane vojske. Njihov sukob doveo je do otvorenog sukoba od studenog 1991. do veljače 1992., dodatno pogoršavajući tragediju Somalije i uzrokujući smrt tisuća nedužnih građana Mogadishua. Pod podrškom američkih i savezničkih snaga, ambasador Oakley učinkovito je uspostavio prekid vatre između dvije strane kao preduvjet za uspostavu vojne i humanitarne prisutnosti u unutrašnjosti zemlje. Međutim, ni UN-u niti američkoj misiji nije bio cilj razoružati ili napasti bilo koju od frakcija. Teoretski, snage UNITAF-a bile su neutralne i bile su tamo isključivo kako bi osigurale protok humanitarnih zaliha. To su postigle do kraja prosinca, kada su se pomorska i zračna luka ponovno otvorile te humanitarne zalihe počele brzo pristizati. Do kraja prosinca iskrcano je više od 40000 tona žitarica, zajedno s 6668 vozila i 96 helikoptera za vojne snage. Dok su se konvencionalne snage koncentrirale na glavne gradove i regije, Američke specijalne snage (SOF) brzo su se pokrenule kako bi uspostavile prisutnost u ostatku seoskih područja, uspostavile vezne ćelije sa savezničkim snagama i provodile civilne poslove (CA) i psihološke operacije (PSYOP). Početkom siječnja, Zapovjedništvo specijalnih operacija centralne regije, glavna podređena jedinica Američkog Centralnog Zapovjedništva (CENTCOM), poslalo je malu skupinu u Mogadishu kako bi preuzela zapovjedništvo i kontrolu nad svim specijalnim operativnim snagama na terenu. Ovo zapovjedništvo, poznato kao JSOFOR, bilo je odgovorno za planiranje i provođenje posebnih operacija u Somaliji u podršci svim humanitarnim naporima UNITAF-a, ne samo onima u američkom sektoru. Glavni operativni ciljevi SOF-a u Somaliji bili su uspostaviti početni kontakt s domaćim frakcijama i

vođama, pružiti informacije UNITAF-u o potencijalno neprijateljskim snagama kako bi pomogle u zaštiti snaga, i pružiti procjene područja kako bi pomogle u planiranju budućih humanitarnih i sigurnosnih operacija. Psihološke operacije također su široko korištene za podršku operacijama u Somaliji. UNITAF je osnovao snage PSYOP koji su provodili brojne kampanje kako bi informirali lokalno stanovništvo o ciljevima i namjerama UNITAF-a, promovirali sigurnost i suradnju sa zajednicama, i demoralizirali neprijateljske snage.

U cjelini, misija pružanja pomoći tekla je dobro, s malo incidenata. Činilo se da život poprima određenu mjeru normalnosti. Tržnice su ponovno otvorene, putovanja su postala uobičajenija, a čak se pojavila i određena nada u ponovno pokretanje somalijske nacionalne policije s obećavajućim početnim rezultatima. Međutim, sukobi između klanova i američko oklijevanje da se angažiraju u dugoročnim operacijama "izgradnje nacije" ubrzo su osudile napore na propast. Život vojnika prešao je u rutinu. Trupe su provodile patrole pješice i na vozilima kroz gradove u svojim sektorima, uz povremene sukobe s bandama. Pažljivo napisana pravila angažmana UNITAF-a (ROE) ograničavala su njihovo djelovanje podsjećajući vojnike da to nije ratno okruženje, da sve osobe treba tretirati s dostojanstvom i poštovanjem, i da je ovlaštena upotreba samo minimalne sile potrebne za misiju. Međutim, ROE pravila nisu ni na koji način ometala pravo na samoobranu ili obranu vlastite jedinice. U jednom slučaju, dočasnik je pucao i ubio mladog Somalijca koji je potrčao prema njegovom vozilu noseći malu kutiju za koju je narednik vjerovao da bi mogla biti bomba. Unatoč tragičnoj prirodi događaja, optužbe protiv vojnika su odbačene na osnovu legitimne samoobrane. Međutim, u drugom slučaju, narednik je pucao i ubio osobu koja mu je ukrala sunčane naočale. Njegov zahtjev za samoobranu je odbijen i bio je osuđen na vojnom sudu. Do travnja je situacija bila dovoljno stabilizirana te je američka administracija odredila da je vrijeme za potpuno predavanje misije Ujedinjenim narodima.

Unatoč nekim preprekama i incidentima, Operacija "RESTORE HOPE" uspjela je u svom cilju zaustavljanja masovne gladi. Naoružane jedinice UNITAF-a brzo su uspostavile sigurnost u svojim sektorima, a nestabilno primirje održavalo je mir između frakcija. Međutim, na horizontu su se pojavljivali neki znakovi upozorenja jer su diplomati Ujedinjenih naroda počeli vršiti pritisak za aktivniju ulogu vojske u oduzimanju oružja i prisiljavanju na neku vrstu političkog rješenja. Pojam "proširenje misije" počeo se uvlačiti u vokabular onih koji su služili u Somaliji i ubrzo nakon što su Sjedinjene Američke Države potpuno predale misiju Ujedinjenim narodima u svibnju 1992., situacija je počela izmicati kontroli.

UNOSOM II: Operacija „CONTINUE HOPE“ (UNOSOM2, 2023)

Dok su američke i savezničke snage održavale mir u Somaliji, američki vođe intenzivno su radili na tome da pritisnu Ujedinjene narode kako bi uspostavili novu misiju u Somaliji. Cilj je bio preuzeti veći dio odgovornosti za dostavu humanitarne pomoći, omogućujući Sjedinjenim Američkim Državama da smanje broj svojih angažiranih snaga i ograniče se na rješavanje ograničenih aspekata sigurnosti i logistike. Dana 26. ožujka 1993. godine, Ujedinjeni narodi usvojili su Rezoluciju 814 koja je znatno proširila njihov mandat za intervenciju u poslovima druge države. UN je sada vojno intervenirao u ulozi mirovnog posrednika prema Poglavlju VII svoje Povelje. Češće korišteno Poglavlje VI odnosilo se samo na raspoređivanje mirovnih snaga radi pojačavanja prethodno dogovorenog rješenja između sukobljenih strana. Međutim, Poglavlje VII bavilo se nametanjem mira, a ne samo održavanjem mira. Rezolucija je naglasila ciljeve prve misije UNOSOM i operacije „RESTORE HOPE“, kao i ciljeve nove misije, UNOSOM II.

Turski general-pukovnik Cevik Bir imenovan je zapovjednikom snaga UNOSOM II, dok je američki general-bojnik Thomas M. Montgomery bio njegov zamjenik. General Montgomery također je zadržao svoju poziciju kao zapovjednik američkih snaga u Somaliji (USFORSOM) pod generalom marinaca Josephom P. Hoarom, zapovjednikom CENTCOM-a. Na taj način su američke snage zadržale vlastiti nacionalni zapovjedni lanac uključujući se u strukturu Ujedinjenih naroda. Međutim, američke jedinice bi se stavile pod taktičku kontrolu (TACON) Ujedinjenih naroda samo ako bi bile angažirane u bilo kojoj borbenoj operaciji. Čak i u tim okolnostima, s obzirom na to da je zamjenik zapovjednika snaga UN-a bio Amerikanac, američki nacionalni interesi ostali bi zaštićeni. Rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a broj 814, koja je usvojena s određenim kašnjenjem, ostavila je vrlo malo vremena svim uključenim stranama da organiziraju glatki prijenos odgovornosti, koji je bio planiran za 4. svibnja. Kako bi se popunile potrebne pozicije za nove UN snage, bilo je potrebno više vremena, a iz dostupnih izvještaja (UN, 2003) može se zaključiti da je proces predaje misije bio neorganiziran i loše izveden. Na sam dan prijenosa, samo 30% osoblja UN-a bilo je na svojim pozicijama i spremno preuzeti odgovornost. Međutim, unatoč izazovima prijelaza, general Bir preuzeo je zapovjedništvo nad snagama u Somaliji 4. svibnja 1993. godine dok je UNOSOM II preuzeo misiju. U podršci UNOSOM II, Sjedinjene Američke Države pružile su značajnu logističku strukturu (koja se sastojala od oko 2.600 vojnika) i malu specijalnu operativnu jedinicu. Američka vojska također je pružila snage brzog odgovora na tlu od 1.100 vojnika za UNOSOM II, koja se sastojala od stožera brigade iz divizije „10th Mountain Division“ (u daljnjem tekstu:

10. planinska divizija) iz Fort Druma. Jonathan Howe, umirovljeni američki admiral, imenovan je novim izaslanikom UN-a za Somaliju s opsežnim ovlastima.

Brzo je postalo jasno da Aidid ima malo poštovanja prema novoj organizaciji, UN-u ili admiralu Howeu. Dana 5. lipnja 1993. godine njegove snage Somalijskog nacionalnog saveza postavile su zasjedu i ubile 24 pakistanska vojnika dodijeljena UNOSOM-u II. Još 44 vojnika bilo je ranjeno. Sljedećeg dana, Vijeće sigurnosti UN-a odobrilo je Rezoluciju 837 koja je usvajala agresivniji vojni stav prema Aididu i tražila od članica da rasporede u misiju više vojske i opreme. Također je naložilo UNOSOM-u II da uhapsi one odgovorne za zasjedu. U Mogadishu, pakistanske i talijanske snage provodile su teško naoružane patrole po gradu, koncentrirajući se na područja blizu mjesta zasjede. Dana 6. lipnja general Hoar zatražio je od Zajedničkog stožera da pošalje četiri aviona AC-130, specijalno prilagođena teretna aviona C-130 za izravnu podršku na tlu, kako bi izveli zračne udare protiv Somalijaca. Avioni su raspoređeni 7. lipnja te su ostali do 14. srpnja, izvodeći ukupno trideset i dvije misije presretanja, izviđanja i psiholoških operacija u podršci UNOSOM II. Osam od tih misija bile su borbene akcije izvedene iznad ulica Mogadishua između 11. i 17. lipnja. Kao dio početnog napada na Aidida, tri aviona AC-130 preletjela su Mogadishu 11.-12. lipnja i svojim topovima kalibra 105 mm i 40 mm uništila dva skladišta oružja te oslabila Radio Mogadishu, Aididovu propagandnu postaju, uništivši njezinu sposobnost prijenosa. Dana 17. lipnja, nakon što ga je savjetodavno tijelo UN-a obavijestilo da su Aidid i njegov SNA odgovorni za zasjedu na Pakistance, admiral Howe izdao je nalog za Aididovo uhićenje i odobrio nagradu od 25.000 dolara. To je samo dodatno učvrstilo političke fronte u Mogadishuu. Sukobi između snaga UN-a i SAD-a te Aididovog Habr Gidr podklana nastavili su se, a 12. srpnja, izravno osporavajući Aididovo vodstvo, američki QRF napao je glavno Aididovo uporište borbenim helikopterima. Nakon racije, neprijateljska gomila blizu uporišta ubila je četiri zapadna novinara koji su izvještavali o akciji, pokazujući njihova tijela svijetu. Odmah nakon napada u lipnju i srpnju, zapovjedništvo snaga UNOSOM II usredotočilo se na korištenje svojih obavještajnih i operativnih kapaciteta kako bi se lociralo i uhvatilo Aidida te sve njegove pristaše koje se smatra odgovornima za navedene napade. Aidid nije ostao pasivan pred osobnom prijetnjom. Njegove snage su 8. kolovoza aktivirale minu ispod vozila američke vojne policije (MP) na ulici Jialle-Siaad u Mogadishuu, tako usmrтивši četiri američka vojnika. Kako se vojna situacija pogoršavala, glavni tajnik UN-a Boutros Boutros-Ghali zatražio je pomoć od nove američke administracije predsjednika Billa Clintona kako bi mu pomogli u hvatanju Aidida.

Dana 22. kolovoza 1993., novi tajnik za obranu, Les Aspin, naredio je raspoređivanje zajedničkih specijalnih operativnih snaga (JSOTF) u Somaliju kao odgovor na napade pristaša Aidida na američke i snage UNOSOM-a te na njihove instalacije. Ove snage, nazvane Task Force Ranger, imale su zadatak uhvatiti Aidida i njegove ključne pomoćnike te ih predati snagama UNOSOM II. Zadatak se pokazao izuzetno teškim, jer se Aidid povukao nakon zračnih napada AC-130 i kopnenih napada na njegova uporišta u lipnju i srpnju.

Do 28. kolovoza svi glavni elementi Task Force Rangersa (TF Rangers) su bili u Somaliji. Snage su bile sastavljene od kopnenih snaga za specijalne operacije, helikopterskih snaga za specijalne operacije, osoblja za taktiku specijalnih operacija i američkih Navy SEAL jedinica. Tijekom kolovoza i rujna 1993. godine, snage su provele šest misija u Mogadishu, koje su sve bile taktički uspješne, osim jedne pogreške kad su snage TF Rangersa slučajno upali u neregistrirani objekt UN-a i privremeno zadržali nekoliko zaposlenika UN-a. Napadi su izvođeni danju i noću, koristeći se helikopterima i vozilima za dolazak do ciljeva. Tijekom jedne od operacija u blizini bolnice Digfer 21. rujna, zarobljen je Osman Atto, jedan od najbližih savjetnika Aidida i njegov glavni financijski pomoćnik. Operacija je prošla glatko, ali prvi put su američki Rangersi bili izloženi masovnoj vatri iz protutenkovskih granata (RPG) ispaljenih od strane somalijskih snaga. Iako je Aideed ostao na slobodi, kumulativni rezultat tih napora bilo je ozbiljno ograničavanje njegovog kretanja i učinkovitosti. Međutim, njegove snage su pokazivale sve veću spremnost za sukobljavanje koristeći teško malokalibarsko oružje i RPG-ove. Tijekom rujna dogodilo se nekoliko nasilnih sukoba između UN-ovih snaga i Aididovih boraca. Na datum 8. rujna, dok su američki i pakistanski vojnici pokušavali ukloniti cestovne blokade u blizini tvornice cigareta, napali su ih somalijski borci koristeći različito naoružanje, uključujući protuoklopne topove, RPG-ove i lakše naoružanje. Kasnije tog dana, ista skupina za uklanjanje blokada ponovno je napadnuta, ovaj put uz pomoć gomile od otprilike 1000 somalijskih civila. U ovom napadu ozlijeđeno je šest pripadnika UNOSOM II misije. U drugoj polovici mjeseca, dvije ekipe koje su uklanjale blokade također su bile mete napada. Prva, 16. rujna, a druga, posebno teška, 21. rujna kada je pakistanska jedinica izgubila oklopno vozilo i imala devet žrtava, uključujući dvojicu poginulih. Najdramatičniji incident dogodio se 25. rujna kada je američki Black Hawk helikopter oboren RPG-om, što je rezultiralo smrću trojice američkih vojnika. Ovaj incident bio je posebno zabrinjavajući jer je pokazao sposobnost somalijskih boraca da oštete sofisticirana vojna vozila i helikoptere koristeći relativno jednostavno naoružanje. Američke i pakistanske snage brzo su reagirale kako bi osigurale područje i evakuirale ranjenike, unatoč neprijateljskoj vatri.

Operacija "GOTHIC SERPENT" - bitka za Mogadishu (HISTORY OFFICES, 01.07.1994.)

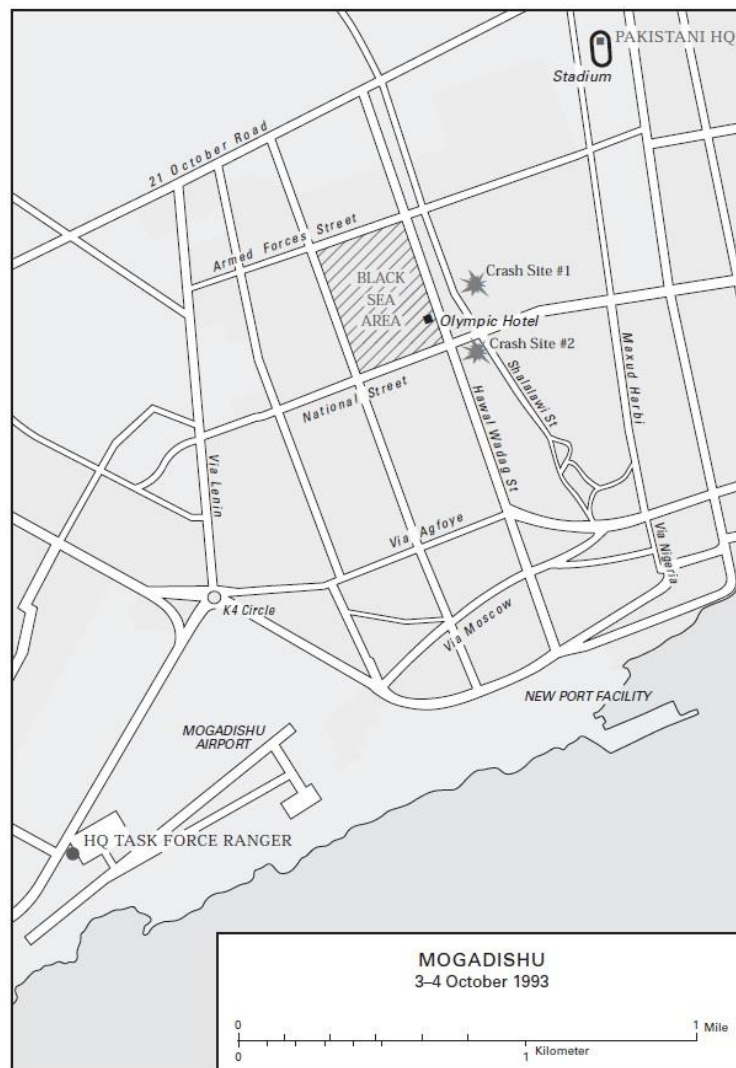
Dana 3. listopada TF Rangers pokrenuo je svoju sedmu misiju, ovaj put na uporište Aidida u takozvanom kvartu Crno More (Slika 2. Mogadishu 3. - 4. listopada 1993. godine), blizu tržnice Bakara, kako bi uhvatio dvojicu njegovih ključnih zamjenika. Helikopteri koji su prevozili borbene i sigurnosne snage poletjeli su oko 15:30 iz baze specijalne jedinice na zapadnom kraju zračne luke Mogadishu, a konvoj kopnenih snaga krenuo je tri minute kasnije. Do 15:42 kopnene snage stigle su na ciljano lokaciju, blizu Olimpijskog hotela. Sigurnosne snage brzo su uspostavile perimetarske položaje, dok je borbena jedinica pretraživala kompleks u potrazi za Aididovim pristašama. Oboje su bili izloženi sve jačoj vatri neprijatelja, intenzivnijoj nego tijekom prethodnih upada. Jurišna jedinica zarobila je dvadeset i četiri Somalijca i upravo ih je trebala ukrcati u kamione konvoja kada je kružeći helikopter MH-60 Black Hawk pogođen RPG-om i srušio se otprilike tri ulice dalje od ciljane lokacije. Gotovo odmah, jedna šestočlana jedinica sigurnosnih snaga, kao i mali jurišni helikopter MH-6 i modificirani Black Hawk MH-60 s petnaestočlanom ekipom za borbenu traganje i spašavanje (CSAR), uputili su se na mjesto događaja. Posada MH-6 stigla je prva, sletjela u usku ulicu usred pucnjave i evakuirala dvojicu ranjenih vojnika u vojnu bolnicu. Zatim je stigla šestočlana jedinica Ranger sigurnosnih snaga pješice, a za njom i helikopter CSAR. Dok su se posljednja dva člana tima za traganje i spašavanje spuštala po „brzom užetu“ prema mjestu nesreće, i njihov helikopter je pogođen RPG-om, ali je pilot nekako uspio održati helikopter stabilnim dok se nisu spustili na tlo, a zatim je vratio helikopter natrag do zračne luke.

Situacija se još više pogoršavala, neprijateljska vatra pogodila je još dva helikoptera MH-60, pri čemu se jedan srušio manje od milje južno od prvog uništenog helikoptera, dok se drugi jedva uspio dovući do sigurnosti u zračnoj luci. Gomila Somalijaca preplavila je ovo drugo mjesto nesreće i ubila sve osim jednog pilota - Michaela Duranta, kojeg su uzeli za taoca. Dvojici branitelja na ovoj lokaciji, nadnaredniku Garyju Gordonu i naredniku Randallu Shughartu, posthumno je dodijeljena Medalja časti za njihovu žrtvu.

Dok su preostale borbene i sigurnosne snage nakon ukrcanja zatočenika u kamione konvoja krenuli pješice prema mjestu prvog srušenog helikoptera, prolazili su kroz jaku neprijateljsku vatru koja je ranila brojne vojnike. Nakon dolaska, zauzeli su zgrade južno i jugozapadno od mjesta nesreće i uspostavili obrambene položaje, pružajući vatrenu potporu kako bi držali Somalijce na distanci. Tamo su također pružali prvu pomoć ranjenima i pokušavali izvući tijelo pilota iz olupine. S druge strane, konvoj na tlu s ukrcanim zatočenicima pokušao je drugačijom

rutom doći do mjesta prvog srušenog helikoptera sa sjevera. Međutim, nisu ga uspjeli pronaći u uskim i vijugavim ulicama, a usput su bili izloženi žestokoj vatri iz malokalibarskog oružja i RPG-a. Naposljetku, nakon što su pretrpjeli brojne gubitke, izgubili dva kamiona od 5 tona i značajno oštetili ostala vozila, zapovjednik konvoja odlučio se vratiti na zračnu luku. U povratku, konvoj se susreo s drugim konvojem koji se sastojao od snaga za brzi odgovor. Ova skupina krenula je iz zračne luke u nadi da će stići do mjesta pada drugog helikoptera. Ukrcali su neke od ranjenika iz prvog konvoja u svoja vozila i oba konvoja su se vratila u bazu.

Slika 2. Mogadishu 3. - 4. listopada 1993. godine

Izvor: (History, 2003)

Ekipa za spašavanje polako se formirala prvo u zračnoj luci, a zatim u području nove luke grada. Trebalo je neko vrijeme za sastavljanje tenkova i oklopnih vozila iz pakistanskih i malezijskih snaga u blizini, objašnjavanje plana njima te integraciju njihovih snaga s elementima pješadije. Međutim, razdoblje provedeno u koordinaciji bilo je od vitalne važnosti

za tako složenu, multinacionalnu operaciju. Imali su vremena jer je general Garrison osobno uvjerio generala Montgomeryja da Rangersi neće biti nadjačani i da im se dopremaju streljivo i medicinske zalihe. Oklopna vozila su također bila esencijalna, s obzirom na brojne blokade na cestama i RPG-ove koji su prelijetali ulicama grada. Konačno, nakon sati planiranja i prikupljanja snaga, konvoj sa više od šezdeset vozila 10. planinske divizije i pridruženih elemenata krenuo je iz područja nove luke prema sjeveru do Nacionalne ulice, s pakistanskim tenkovima na čelu. Pažljivo praćeni helikopterima AH-1 Cobra, UH-60 za zapovijedanje i kontrolu, te izviđačkim helikopterima OH-58A, konvoj se pomicao usponima i padovima duž Nacionalne ulice prema mjestima rušenja. Prolazeći pokraj Olimpijskog hotela "Lightfighters" iz 10. planinske divizije u malezijskim oklopnim transporterima probili su se do mjesta u 01:55 4. listopada. Kombinirane snage Rangers-a, Specijalnih snaga i planinske divizije radile su do zore kako bi oslobodile tijelo pilota, cijelu noć primajući granate i vatru iz malokalibarskog oružja. Bliska potpora vatrom iz helikoptera AH-6 i AH-1, pomogla je u odbijanju neprijatelja tijekom dugih noćnih sati. Kako je svanulo, svi ranjenici s prvog mjesta ukrcani su u oklopna transportna vozila; ostatak snaga brzo se kretao pješice prema jugu ulicom Shalalawi do Nacionalne ulice u onome što je postalo poznato kao Milja Mogadishua. Oklopna transportna vozila pružala su pokretnu zaštitu dok su helikopteri SAD-a pucali na poprečne ulice kako bi pružili podršku kretanju. Glavna snaga konvoja stigla je u takozvani Pakistanski stadion u sjeveroistočnom dijelu grada oko 06:30. Medicinsko osoblje pružilo je hitnu pomoć ranjenima, a svi su pripremljeni za prijevoz u bolnicu ili u zračnu luku. Tako je završila jedna od najkrvavijih i najžešćih gradskih borbi od doba Vijetnamskog rata.

Gubici su bili veliki. TF Ranger izgubio je 16 vojnika (HISTORY OFFICES, 01.07.1994.) 3-4. listopada, a još 57 je ranjeno, s jednim dodatno poginulim i 12 ranjenih 6. listopada tijekom napada minobacačem na njihov hangar u zračnoj luci. Pješadija je izgubila dva Amerikanca i imala 22 ranjena, dok su malezijski koalicijski partneri imali dva poginula i sedam ranjenih, a Pakistanci su imali dva ranjena vojnika. Razne procjene stavljaju somalijske gubitke između 500 i 1500. (History, 2003)

Bitke 3-4. listopada bile su prekretnica u američkom angažmanu u Somaliji. Situacija je zahtijevala stalnu inovaciju i brze odluke od svih vojnika i zapovjednika, pod uvjetima koji nisu dopuštali američkim vojnicima iskoristiti njihovu veliku tehnološku superiornost. Iskustvo, zdrav razum, kohezija grupe i superiorna taktička obuka bile su vrline koje su omogućile preživljavanje u novom okruženju dok su odlučujući ljudi u Washingtonu razmišljali što učiniti dalje.

Povlačenje iz Somalije

Nakon bitke 3. i 4. listopada, američko vojno prisustvo u Somaliji značajno se povećalo, iako privremeno. Međutim, ubrzo je postalo jasno da se administracija predsjednika Clintona fokusirala na korištenje tih snaga kako bi olakšala povlačenje američkih trupa, a ne da kazni Aidida. General Montgomery imao je jasne upute: zaštititi vojnike, zaštititi UN i povući snage s minimalnim gubicima. Na sjednici Vijeća za nacionalnu sigurnost u Bijeloj kući 6. listopada, predsjednik Bill Clinton je zapovjedio admiralu Davidu G. Jeremiahu, da zaustavi sve akcije američkih snaga protiv Aidida, osim onih koje su potrebne za samoobranu. Također je ponovno imenovao veleposlanika Oakleya za posebnog izaslanika u Somaliji u pokušaju posredovanja u sklapanju mirovnog sporazuma, a zatim je najavio da će se sve američke snage povući iz Somalije najkasnije do 31. ožujka 1994. Ubrzo nakon toga, tadašnji državni tajnik Aspin podnio je ostavku, preuzimajući veći dio krivnje za ono što je smatrano neuspjelim politikom. U svakom slučaju, Sjedinjene Američke Države su sada bile odlučne povući se iz Somalije što je brže moguće. Sve dodatne snage koristile su se isključivo za samoobranu američkih vojnika, a ne za daljnje ofenzivne operacije.

Veleposlanik Oakley stigao je u Mogadishu 9. listopada, odlučan osloboditi američkog pilota helikoptera CW2 Michaela Duranta, koji je bio zarobljen na mjestu pada drugog helikoptera od strane somalijskih snaga lojalnih Aididu. Nakon intenzivnih pregovora, Aidid se složio osloboditi ranjenog Duranta i prethodno zarobljenog nigerijskog vojnika 14. listopada kao "gestu dobre volje". Unatoč toj gesti i jednostranom prekidu vatre kojeg je proglasio Aidid, brzo je postalo jasno da se američka uloga u Somaliji završava i da UN neće dobiti nikakvu stvarnu suradnju od ratnog vođe i njegovog klana.

Nakon nekoliko mjeseci relativno ograničene aktivnosti i malo nasilja, američke snage počele su se povlačiti. Većina američkih vojnika napustila je Somaliju do 25. ožujka 1994., čime je završena operacija „CONTINUE HOPE“. Samo nekoliko stotina marinaca ostalo je u priobalnim vodama kako bi pomogli u evakuaciji civila, u slučaju da dođe do nasilja koje bi zahtijevalo evakuaciju preko 1,000 američkih civila i vojnih savjetnika koji su ostali kao dio američke misije za vezu. Sve snage UN-a i SAD-a napokon su povučene gotovo godinu dana kasnije, u ožujku 1995. Svi pokušaji pomirenja somalijskih frakcija pokazali su se uzaludnima.

2.2. Filmski prikaz prisutnosti SAD-a u Somaliji do 1994.

Film "Pad crnog jastreba" pruža uvid u jedan od najintenzivnijih i najopasnijih trenutaka američkog vojnog angažmana u Somaliji. Film uspješno dočarava kaos, intenzitet i nasilje bitke, kao i hrabrost i odanost vojnika. Međutim, ne pruža potpunu sliku svih izazova i dilema s kojima su se suočavale američke i UN-ove snage tijekom te misije. U filmu nema konkretnog prikaza kako su Sjedinjene Američke Države započele svoju misiju na području Somalije. Upravo to i je razlog negativnih kritika zbog načina prikazivanja Somalijaca i zbog činjenice da se fokusira više na iskustva američkih vojnika nego na širi kontekst sukoba u Somaliji i humanitarni aspekt misije.

U uvodnom dijelu filma, brzo se prelazi preko konteksta sukoba u Somaliji, naglašavajući da je priča temeljena na stvarnim događajima. Prikazuje se teška humanitarna situacija, s naglaskom na glad i smrt 300 000 civila. Mohamed Farrah Aidid predstavljen je kao dominantni ratni vođa u glavnom gradu Mogadishu, koji manipulira situacijom gladi i prekida dostavu humanitarne pomoći. Kao odgovor na krizu, Sjedinjene Američke Države šalju 20 000 marinaca kako bi uspostavile red. Međutim, nakon povlačenja marinaca, Aidid objavljuje rat preostalim snagama Ujedinjenih naroda, ubija 24 pakistanska vojnika i nastavlja s napadima na američko osoblje. Kao odgovor na to, SAD šalje svoje elitne jedinice s ciljem neutralizacije Aidida i obnove reda.

Iako je uvod koji su prikazali istinit, to je samo naglašavanje humanitarne komponente kao najosjetljivijeg dijela vrlo kompleksne situacije u Somaliji. Problem je, kao što se može vidjeti u prethodnom poglavlju, puno dublji: od hladnog rata i pokušaja nametanja utjecaja na Afričkom rogu, dugogodišnjih sukoba, nestabilnosti vlasti, utjecaja vanjskih sila do ideje političke misije „izgradnje nacije“ prema demokratskom modelu u zemlji koja je u vrlo složenom među-klanovskom ratu, gdje se hrana koristi kao oružje, a stotine tisuće civila su kolateralne žrtve. Film preusmjerava pažnju na ulogu Sjedinjenih Američkih Država u rješavanju humanitarne krize u Somaliji, posebno naglašavajući doprinos američkih marinaca. Pritom zanemaruje i ne prikazuje doprinos i prisutnost drugih zemalja i njihovih vojnih snaga koje su također bile angažirane u misiji. Na taj način, stvara se dojam da su Amerikanci bili glavni i jedini akteri u naporima za rješavanje krize.

Zemlje koje su doprinijele UNOSOM1 misiji s vojnim snagama bile su: (UNOSOM1, 2023)

- Australija, Austrija, Bangladeš, Belgija, Kanada, Čehoslovačka, Egipat, Fidži, Finska, Indonezija, Jordan, Maroko, Novi Zeland, Norveška, Pakistan i Zimbabve.

Zemlje koje su doprinijele UNOSOM2 misiji sa vojnim, civilnim i policijskim snagama: (UNOSOM2, 2023)

- Australija, Bangladeš, Belgija, Botsvana, Kanada, Egipat, Francuska, Njemačka, Gana, Grčka, Indija, Indonezija, Irska, Italija, Kuvajt, Malezija, Maroko, Nepal, Nizozemska, Novi Zeland, Nigerija, Norveška, Pakistan, Filipini, Koreja, Rumunjska, Saudijska Arabija, Švedska, Tunis, Turska, Ujedinjeni Arapski Emirati, Sjedinjene Američke države, Zambija i Zimbabve

Isto tako, u filmu je samo jednom rečenicom („Aidid je čekao da se marinci povuku“) navedeno kako se Sjedinjene Američke Države djelomično povlače te cjelokupnu misiju „vraćaju“ natrag Ujedinjenim narodima koji zatim pokreću misiju UNOSOM2 (UNOSOM2, 2023). Nakon tog momenta dolazi do slabljenja koalicijskih snaga, jačanja lokalnih klanova i sve češćih i intenzivnijih incidenata. Tada se događa i spomenuta zasjeda u kojoj su ubijena 24 pakistanska vojnika, da bi se konačno negativnim slijedom tih događaja dogodila bitka za Mogadishu.

Još jedna zanimljiva činjenica izostavljena u filmu je sastanak u Bijeloj kući samo dva dana nakon bitke, 06. listopada 1993. godine. Tadašnji predsjednik Bill Clinton odlučio je da se zaustave sve vojne operacije protiv Aidida, koji nikada nije bio uhvaćen i time je započelo povlačenje iz Somalije. U filmu je jednom rečenicom navedeno da je predsjednik Clinton povukao Delta Forces i Rangers. Samim time stvarni ciljevi intervencije, koji su u filmu prikazani jedino kao humanitarni dolaze pod ozbiljno pitanje ako su samo dvije godine nakon početne intervencije odustali od rješavanja humanitarne krize, ostavivši zemlju u gotovo istom stanju kao i prije intervencije.

3. TEHNIČKI ASPEKTI USPOREDNE ANALIZE

3.1. Tehničke karakteristike helikoptera korištenih tijekom intervencije u Somaliji

Tijekom operacija „RESTORE HOPE“ i „CONTINUE HOPE“ u Somaliji, američke vojne snage koristile su različite vrste helikoptera za različite svrhe, uključujući transport trupa i opreme, transport velikih tereta, medicinsku evakuaciju, zračnu podršku i izviđanje. Evo popisa najznačajnijih helikoptera koji su korišteni tijekom ovih operacija (Bowden, 2010):

- UH-60 Black Hawk - korišten za transport trupa, medicinsku evakuaciju i zračnu podršku.
- MH-60 Black Hawk - specijalizirana verzija UH-60 korištena od strane specijalnih snaga.
- CH-47 Chinook - korišten za transport velikih tereta i velikih skupina vojnika.
- MH-6 Little Bird - mala, okretna letjelica korištena za izviđanje, transport malih skupina vojnika i zračnu podršku.
- AH-6 Little Bird - naoružana verzija MH-6, korištena za zračnu podršku i napade na ciljeve na tlu.
- AH-1 Cobra - borbeni helikopter korišten za pružanje zračne podrške i uništavanje neprijateljskih ciljeva.

MH-60 BLACK HAWK (MH-60, 2024.)

MH-60 Black Hawk je varijanta helikoptera Sikorsky UH-60 Black Hawk koja je modificirana za specijalne operacije. Svestran je i pouzdan srednje veliki helikopter, prilagođen za izvođenje širokog spektra vojnih operacija. Njegova glavna uloga uključuje prijevoz trupa i opreme, medicinsku evakuaciju, borbeno traganje i spašavanje te izviđanje i potporu vatrom. S mogućnošću prijevoza do 11 potpuno opremljenih vojnika ili velike količine tereta, MH-60 igra ključnu ulogu u taktičkim operacijama američke vojske. Kabina helikoptera je prostrana i modularna, omogućavajući brzu prilagodbu različitim misijama, dok dva snažna motora osiguravaju iznimne letačke performanse, čak i u teškim uvjetima. Helikopter je opremljen najsuvremenijim navigacijskim i komunikacijskim sustavima, što omogućuje precizno i sigurno upravljanje, kako danju tako i noću. MH-60 može biti naoružan različitim vrstama oružja, uključujući strojnice, rakete i topove, čime se povećava njegova sposobnost samozaštite i pružanja vatrene potpore postrojbama na terenu. Njegova otpornost na vatru i mogućnost brzog manevriranja čine ga izdržljivim i pouzdanim izborom za razne vojne operacije. MH-60

Black Hawk je, svojom svestranošću i pouzdanošću, postao nezamjenjiv alat u arsenalu američkih oružanih snaga.

Opće karakteristike:

- posada - 2 pilota i 2 bočna strijelca
- kapacitet - može prevesti dodatne trupe i opremu, kapacitet ovisi o konfiguraciji misije, u osnovi 11 potpuno opremljenih vojnika plus posada
- duljina - približno 19,76 m (64 ft 10 in)
- promjer glavnog rotora - 16,36 m (53 ft 8 in)
- visina - 5,13 m (16 ft 10 in)
- masa praznog helikoptera - približno 5.352 kg (11.800 lb)
- maksimalna uzletna masa - 10.660 kg (23.500 lb).

Slika 3. “Super 68” RAZOR’S EDGE - SN. 90-26288

Izvor: U.S. Army Aviation Museum – Fort Novosel

Performanse:

- maksimalna brzina - 294 km/h (183 kt)
- krstareća brzina - 280 km/h (174 kt)
- domet - 592 km (368 milja), može biti proširen sa dodatnim spremnicima goriva
- plafon leta - 5.790 m (19.000 ft)
- penjanje - 8,38 m/s (1.646 ft/min).

Pogon:

- motori - 2 × General Electric T700-GE-701C turboshaft motora
- snaga motora - svaki motor pruža 1.447 kW (1.940 KS).

MH-60L Black Hawk helikopteri koji su sudjelovali u bitci za Mogadishu bili su dio specijalizirane konfiguracije pripremljene za misije visokog rizika i intenzivne borbe. Opremljeni su s nizom naoružanja i opreme kako bi omogućili maksimalnu vatrenu podršku i funkcionalnost tijekom misije.

Naoružanje:

- strojnice M134 Minigun - ove snažne strojnice kalibra 7,62 mm montirane su na bočne strane helikoptera i omogućavaju intenzivnu vatrenu podršku tijekom leta i prilikom slijetanja. Sposobne su ispucati do 6.000 metaka u minuti, pružajući ključnu podršku trupama na tlu
- strojnice M60 - također montirane na bočne strane, ove strojnice pružaju dodatnu vatrenu podršku, s manjom brzinom paljbe, ali s većom preciznošću
- rakete - neki od helikoptera mogli su biti opremljeni i s lanserima raketa za dodatnu vatrenu moć, posebno korisnu protiv oklopljenih ciljeva ili koncentriranih snaga neprijatelja.

Oprema:

- napredna oprema za noćno gledanje - piloti i članovi posade bili su opremljeni sa sustavima za noćno gledanje kako bi mogli navigirati i izvoditi operacije tijekom noći, što je ključna komponenta za specijalne operacije
- sustavi za komunikaciju - helikopteri su bili opremljeni naprednim kriptiranim sustavima za komunikaciju koji su omogućavali koordinaciju s drugim zračnim i kopnenim snagama, kao i komandnim centrima
- dodatna oklopna zaštita - kako bi povećali šanse za preživljavanje u intenzivnoj borbi, helikopteri su bili opremljeni dodatnom oklopnom zaštitom, posebno oko ključnih dijelova poput kokpita i motora
- medicinska oprema - s obzirom na prirodu misije i visoki rizik od ozljeda, helikopteri su bili opremljeni osnovnom medicinskom opremom za pružanje prve pomoći unesrećenima tijekom transporta.

“Super 68” RAZOR’S EDGE (Novosel, 2021.)

Ovaj ekskluzivni model smješten je kao muzejski eksponat unutar U.S. Army Aviation Museum – Fort Novosel. Isporučen je 1990. godine specijalnoj postrojbi - 160th SOAR (Special Operation Aviation Regiment) gdje je korišten sve do 2013., nakon čega je postavljen kao muzejski eksponat. Postrojba ga je koristila po cijelom svijetu uključujući borbene misije u Somaliji, Iraku i Afganistanu. Zanimljivo je što je upravo ovaj primjerak 1993. godine sudjelovao u bitci za Mogadishu te je jedan od tri srušena helikoptera.

Slika 4. “Super 68” RAZOR’S EDGE - SN. 90-26288

Izvor: U.S. Army Aviation Museum – Fort Novosel

MH-6 LITTLE BIRD (MH-6, 2024.)

MH-6 Little Bird je mali, agilni helikopter koji se ističe svojom sposobnošću izvođenja specijalnih operacija i brzih taktičkih manevara. Primarno je dizajniran za prijevoz trupa i opreme, ali se također može prilagoditi za izviđačke i napadačke uloge. S mogućnošću nošenja do šest vojnika na vanjskim nosačima, MH-6 omogućuje brzu infiltraciju i ekstrakciju specijalnih snaga u neprijateljskom teritoriju. Njegova kompaktna veličina i iznimna manevarbilnost čine ga idealnim za operacije u urbanim i ograničenim prostorima, gdje veći helikopteri ne bi mogli djelovati. Unatoč svojoj maloj veličini, MH-6 je robustan i pouzdan, sposoban izdržati teške uvjete na bojištu i pružiti vitalnu podršku vojnim snagama.

Karakteristike:

- tip - laki višenamjenski helikopter
- proizvođač - Boeing (ranije McDonnell Douglas)
- posada - 2 člana (pilot i kopilot)
- kapacitet - do 6 vojnika na vanjskim nosačima
- dužina - 7,6 m (25 ft)
- visina - 2,4 m (7 ft 9,5 in)
- promjer glavnog rotora - 8,33 m (27 ft 4 in)
- maksimalna bruto masa pri polijetanju - 1.537 kg (3.390 lbs)
- motor - 1 × Allison T63-A-5A ili Rolls-Royce 250-C30 turboshaft, 485 kW (650 shp)
- maksimalna brzina - 282 km/h (175 kt)
- dolet - 430 km (267 milja)
- plafon leta - 5.700 m (18.700 ft)
- oprema - strojica od 7,62 mm može biti montirana za samoobranu.

Naoružanje i oprema - iako primarno dizajniran za prijevoz vojnika, MH-6 može biti opremljen s raznim vrstama naoružanja za samozaštitu ili podršku tijekom specijalnih operacija.

Slika 5. MH-6 Little bird

Izvor: (Military.com, 2023.)

Upotreba u bitci za Mogadishu:

MH-6 Little Bird helikopteri su korišteni za brzo ubacivanje i izvlačenje trupa, kao i za pružanje zračne podrške tijekom operacija u urbanom okruženju Mogadishua. Njihova mala veličina i agilnost omogućavala im je slijetanje na krovove zgrada ili druge uske prostore, što ih je činilo ključnim sredstvom za operacije specijalnih snaga.

AN/PVS-7 naočale za noćno gledanje - NVG (NVDevices, 2023)

AN/PVS-7 su naočale za noćno gledanje (u daljnjem tekstu: naočale) tipa monokular razvijen u Sjedinjenim Američkim Državama. On je bio standardna oprema za vojnike SAD-a tijekom različitih vojnih sukoba, uključujući operacije u Iraku i Afganistanu, ali i isto tako tijekom operacija u Somaliji. AN/PVS-7 pruža korisniku sposobnost da vidi u uvjetima slabog osvjetljenja, koristeći se prirodnim svjetlom poput mjesečine ili zvijezda, kao i infracrvenim osvjetljenjem.

Slika 6. AN/PVS-7

Izvor: (NVDevices, 2023)

AN/PVS-7 je dizajniran kao monokular, ali ima dva okulara što omogućava udobnije dugotrajno korištenje. Uređaj se može nositi na glavi, kacigi ili u ruci, a pruža mogućnost

infracrvenog osvjetljavanja za uvjete potpune tame. Sustav koristi elektroniku za pojačavanje svjetlosti koja omogućava korisnicima vidjeti u mraku, pretvarajući infracrvene i vidljive svjetlosne valove u jasniju sliku.

Tehničke specifikacije:

- generacija - generacija 3
- rezolucija tipično 64 lp/mm (linije po milimetru)
- vidno polje - 40 stupnjeva
- domet - oko 300 metara efikasnog dometa u uvjetima mjesečine
- težina - oko 680 grama
- napajanje - 2 AA baterije
- trajanje baterije - do 50 sati na temperaturama iznad 20°C
- vodootpornost - sposoban za rad u vlažnim uvjetima i laganoj kiši.

AN/PVS-7 pruža pouzdane performanse za noćno gledanje, iako nije toliko napredan kao neki noviji modeli. Unatoč tome, bio je važan alat za vojnike, omogućavajući im bolju svijest o situaciji i sposobnost navigacije i ciljanja u uvjetima slabog osvjetljenja.

3.2. Filmski prikaz MH-60, MH-6 i AN/PVS-7

Kako je već u nekoliko navrata navedeno, film vrlo uspješno prenosi realističan prikaz kaotične atmosfere, intenzitet i nasilje bitke, kao i hrabrost i odanost vojnika. Scene borbi su sirove i neposredne, pružajući gledateljima uvid u strahote rata i fizičke kao i emocionalne izazove s kojima su se suočavali vojnici. Redatelj Ridley Scott nije štedio detalje u prikazivanju nasilja i kaosa, a istovremeno je uspio prikazati i ljudsku stranu vojnika, njihovu hrabrost, odanost i odlučnost u ispunjavanju svojih dužnosti. Međutim za potrebe povećanja dramskog efekta i napetog prikaza događaja, postoji nekoliko aspekata u kojima prikazivanje tehničkih karakteristika helikoptera kao i ostalog naoružanja odstupa od stvarnosti ili nisu u potpunosti prikazani u filmu.

MH-60 BLACK HAWK

Tablica 1. Usporedba između stvarnih tehničkih karakteristika helikoptera Black Hawk i njihovog prikaza u filmu

Letne karakteristike
<p>FILM:</p> <p>Helikopteri se prikazuju kako lete relativno nisko, polako i pravocrtno, što ih čini lakim ciljevima.</p>
<p>STVARNOST:</p> <p>Black Hawk helikopteri mogu letjeti vrlo brzo i agilno, s mogućnošću naglih promjena visine i smjera leta. To im omogućava bolje izbjegavanje neprijateljske vatre, kao i maskiranje u odnosu na prirodne/umjetne prepreke. S maksimalnom brzinom od preko 180 kt pripada samom vrhu najbržih helikoptera.</p>
Izdržljivost i autonomija letenja
<p>FILM:</p> <p>Helikopteri su prikazani kako provode dugotrajne misije bez potrebe za dopunjavanjem goriva.</p>
<p>STVARNOST:</p> <p>Verzija helikoptera prikazana u filmu ima dostatnog goriva za do 2 sata leta nakon čega ostaje još rezervno goriva za pola sata leta. Naravno, trajanje misije može biti ograničeno i drugim logističkim faktorima.</p>

Otpornost na oštećenja

FILM:

Helikopteri se čine izuzetno ranjivima, posebice na RPG-ove te nakon pogotka odmah dolazi do katastrofe.

STVARNOST:

Iako je RPG ozbiljna prijetnja, sve verzije Black Hawk helikoptera primarno su konstruirani kao vojne letjelice zaštićene balističkim pločama na svim osjetljivim dijelovima s ciljem preživljavanja direktnih pogodaka. Svi ključni sustavi poput komandi leta, hidro sustava, radio stanica, avionike, letnih računala su uduplani i postavljeni na helikopteru na način da je razmak između njih najmanje 1 metar te eksplozija radijusa do 1 metar neće oštetiti rezervni sustav, a helikopter s takvim oštećenjima može nastaviti misiju.

Naoružanje

FILM:

Naoružanje prikazano u filmu vrlo je efikasno, ali sa puno većom vatrenom moći nego što je to zapravo. Stvara se dojam da su helikopteri naoružani s velikim brojem strojica i drugog naoružanja.

STVARNOST:

Black Hawk helikopteri mogu biti opremljeni različitim vrstama oružja, ovisno o misiji i operaciji, ali primarna svrha je za samozaštitu dok se izvodi transport trupa i tereta. Najčešće su opremljeni sa dvije strojnice na bočnim prozorima, dok je opremljenost za maksimalnu borbenost uglavnom hipotetska jer te zadaće najčešće izvršavaju borbeni helikopteri poput AH-1 Cobra, AH-6 Little Bird ili AH-64 Apache.

Kabina i kapacitet

FILM:

Kabina se čini vrlo prostranom.

STVARNOST:

Black Hawk helikopter dizajniran je da preveze 11 vojnika s opremom te ukoliko se prevozi rezervna oprema, prostor postaje izuzetno tijesan.

MH-6 LITTLE BIRD

Prikaz MH-6 Little Bird helikoptera u filmu prilično je vjeran stvarnosti, odražavajući ključne aspekte njegove veličine, agilnosti, naoružanja i uloge u operacijama specijalnih snaga. MH-6 je prikazan kao vrlo mali i agilni helikopter, sposoban za brze manevre i slijetanje na skućene prostore, što i jest glavna ideja dizajna tog helikoptera. Naoružanje koje koristi u filmu su strojnice vojnika koji sjede na bokovima helikoptera. Upravo takav način prijevoza vojnika uobičajena je praksa u specijalnim operacijama. Posade helikoptera komuniciraju s trupama na terenu i međusobno, što su ključni aspekti upotrebe MH-6, posebno u kompleksnim i dinamičnim okruženjima.

Ono što je izostavljeno u filmu je isto što i kod Black Hawk helikoptera, a to je izdržljivost i autonomija letenja. Njegov dolet može biti ograničen zbog male veličine i kapaciteta goriva, a maksimalno vrijeme provedeno u zraku MH-6 helikoptera je ograničeno na 2 sata, posebno kada je opterećen vojnicima i opremom.

AN/PVS-7 naočale za noćno gledanje - NVG

Tablica 2. Usporedba između stvarnih tehničkih karakteristika naočala za noćno gledanje i njihovog prikaza u filmu

Kvaliteta slike
FILM: Slika kroz naočale prikazana je vrlo jasno, s visokom razinom detalja i kontrasta.
STVARNOST: Na najsuvremenijim uređajima visoke kvalitete, stvarna slika može biti zrnatija i manje jasna, posebice u uvjetima slabog svjetla ili bez vanjskih izvora svjetlosti, a pogotovo 90-ih godina prošlog stoljeća na uređajima 3. generacije.
Dolet vidljivosti
FILM: Likovi sa naočalama mogu vidjeti velike udaljenosti kao da gledaju na dnevnom svjetlu.
STVARNOST: Dolet naočala može biti ograničen, na način da su detalji na većim udaljenostima sve nejasniji.

<p>Boje</p> <p>FILM: U dijelovima filma osim nijansi zelene boje, što je točno, ima i ostalih boja koje mogu izgledati jasnije nego što to stvarni uređaji omogućavaju.</p> <p>STVARNOST: Naočale imaju monokromatski prikaz (jedna boja), najčešće zelena, i mogućnost razlikovanja boja nije moguća.</p>
<p>Osjetljivost na svjetlost</p> <p>FILM: Naočale u filmu čine se vrlo otpornima na odsjaj i prejak svjetlost.</p> <p>STVARNOST: Naočale su vrlo osjetljive na jake izvore svjetlosti, što može dovesti do privremenog "zasljepljivanja" ili oštećenja uređaja.</p>
<p>Nosivost i udobnost</p> <p>FILM: Likovi lako koriste naočale, bez ikakvih očitih problema s težinom ili neudobnošću.</p> <p>STVARNOST: Naočale mogu biti teške i neudobne tijekom dugotrajne upotrebe, posebice kada su montirane na kacigu. Uz težinu naočala koje se montiraju ispred očiju dolazi iste težine protu-uteg sa stražnje strane kacige tako da se masa udvostručuje.</p>
<p>Baterija i trajanje</p> <p>FILM: Trajanje baterije naočala nikada ne postaje problem.</p> <p>STVARNOST: Naočale ovise o baterijama, koje mogu trajati ograničeno vrijeme, ovisno o uvjetima korištenja.</p>

4. POPULARNO GEOPOLITIČKI ASPEKTI USPOREDNE ANALIZE

4.1. Popularna geopolitika

„Popularna geopolitika kao poddisciplina, oblik kritičke geopolitike, samostalna disciplina ili inter/transdisciplinarni pristup, sasvim je novi koncept geopolitičkog promišljanja u suvremenom znanstvenom okruženju“. (Zorko & Turčalo, Popularna geopolitika, 2021: 99) Popularna geopolitika predstavlja područje kojim se istražuje kako svakodnevna konzumacija medijskih sadržaja oblikuje kolektivno razumijevanje globalne politike. „Javno mišljenje je postalo nezaobilazan subjekt pri donošenju vanjskopolitičkih odluka, posebice u starim demokracijama.“ (Zorko & Turčalo, Popularna geopolitika, 2021: 7) Ne čudi stoga kako ono postaje nezaobilazan element analize i pri geopolitičkom promišljanju. Od *blockbuster* filmova do vijesti koje dominiraju naslovnicama, javna shvaćanja nacionalnih pripovijesti, strateških interesa i međunarodnih rivaliteta često su pod utjecajem onoga kako su ti koncepti prezentirani u popularnoj kulturi ili, jednostavnije rečeno, popularna geopolitika „bavi se kritičkom analizom geopolitičkih pojmova i vizija (imaginacija), koje se pojavljuju u proizvodima popularne kulture, a utječu ili mogu utjecati, na kreiranje javnog mnijenja“. (Zorko & Turčalo, Popularna geopolitika, 2021) Na primjer, filmovi poput „Pad crnog jastreba“ ne samo da pričaju priču o stvarnim vojnim operacijama, već i sudjeluju u oblikovanju percepcija o američkoj vojnoj intervenciji i globalnoj ulozi Sjedinjenih Američkih Država. Kroz prizmu popularne geopolitike, možemo bolje razumjeti kompleksne veze između zabave, informiranja i nacionalne politike, te kako one utječu na stvaranje i održavanje moći u međunarodnim odnosima. Čitav koncept popularne geopolitike temelji se na pretpostavci postojanja poveznice između popularne kulture i društvene svijesti (Dittmer, 2010) te načina na koji se, pod utjecajem proizvoda popularne kulture, promišljaju i tumače geografski pojmovi u društvenoj svijesti sama je srž popularne geopolitike.

4.2. „NIKOGA NE OSTAVLJAMO IZA SEBE“ – jedna od centralnih poruka filma

Jedna od centralnih poruka filma "Pad crnog jastreba" jest vojnički etos "nikoga ne ostavljamo iza sebe". Ovaj moralni imperativ ima duboke implikacije u kontekstu popularne geopolitike i kolektivnog nacionalnog identiteta. Etos kohezije i solidarnosti, koji se očituje kroz princip "nikoga ne ostavljamo iza sebe", služi kao snažan pokretač kohezije i solidarnosti unutar vojnih jedinica. U filmu, ova poruka nije samo taktička ili moralna smjernica, već i sredstvo jačanja narativa o američkim vojnicima kao iznimno etičnim i složnim. U kontekstu popularne geopolitike, ova poruka podržava percepciju američke vojske kao snage koja cijeni ljudski život i brine za svakog pojedinca, suprotno od prikazivanja stranih ili neprijateljskih

snaga. Ova poruka također odražava nacionalne vrijednosti poput bratstva, požrtvornosti i odgovornosti. Film ne samo da afirmira vojničke vrijednosti već i promiče te vrijednosti kao ključne američke nacionalne ideale. Posebno je učinkovit u jačanju nacionalnog jedinstva i patriotizma, što je bitno u „post-9/11“ kontekstu u kojem je film izdan. Princip "nikoga ne ostavljamo iza sebe" može poslužiti kao opravdanje za vojne akcije i intervencije, stvarajući sliku o američkoj vojnoj intervenciji kao nužnoj i plemenitoj. Prikazujući američke snage kao one koje nikoga neće ostaviti iza sebe, film olakšava javno prihvaćanje kontroverznih vojnih operacija. S druge strane, ova poruka može imati i ironičnu notu, posebice kad se suprotstavi činjenicama o posljedicama bitke za Mogadishu, koja je rezultirala brojnim žrtvama i kaosom. Ovaj kontrast potiče kritičku refleksiju o stvarnim posljedicama vojnih intervencija i postavlja pitanje kako se vojni ciljevi prenose u javni diskurs. Etos "nikoga ne ostavljamo iza sebe" ima i praktične implikacije na strategije vođenja rata, gdje vojne akcije vođene s ovim principom mogu dovesti do dodatnog rizika i žrtava u nastojanju da se spasi svaki vojnik. Ova realnost dodatno pojačava osjećaj drame u filmu, ali istovremeno naglašava složenost vojnih odluka i moralnih dilema. Naposljetku, inzistiranje na principu "nikoga ne ostavljamo iza sebe" služi i kao alat memorijalizacije. Film postaje dio kolektivnog sjećanja na sukob, naglašavajući traumu i žrtvu, pružajući kontekst u kojem se veterani i pale vojnike poštuju i sjećaju. U globalu, princip "nikoga ne ostavljamo iza sebe" u filmu "Pad crnog jastreba" služi ne samo kao prikaz vojničke odanosti i herojstva, već i kao odraz dubljih nacionalnih i geopolitičkih narativa koji oblikuju kolektivnu svijest i utječu na vanjskopolitičku sliku SAD-a. Taj etos postaje simbolička manifestacija američke vanjske politike i njezina pristupa globalnim sukobima, gdje je uloga SAD-a prikazana kao zaštitnička i humanitarna. Ovaj aspekt filma stoga prelazi iz područja zabave u sferu političkog i društvenog utjecaja, potičući diskusiju o američkim vrijednostima, međunarodnoj ulozi SAD-a i etičkim dimenzijama ratovanja.

4.3. Koncept „MI ILI ONI“

U filmu "Pad crnog jastreba", pored vojničkog etosa "nikoga ne ostavljamo iza sebe", naglašavaju se i koncepti "mi ili oni" te dihotomija "dobrih i loših dečki". Takve ideje prožimaju ratne filmove i služe pojednostavljivanju kompleksnosti sukoba, što rezultira stvaranjem jasnih moralnih i ideoloških granica. Američki vojnici su prikazani kao "dobri dečki", hrabri i etički vojnici koji se bore protiv "loših dečki", u ovom slučaju somalijskih snaga. Crno-bijela predodžba služi da se Amerikancima dodijeli moralna superiornost, pojednostavljujući realnost sukoba i njegove geopolitičke nijanse, što olakšava publici identifikaciju s protagonistima. Neprijatelji su prikazani kao bezlična prijetnja, potičući jednostavnu podjelu na "mi" i "oni" i

stvarajući osjećaj zajedništva među vojnicima te snažno opravdanje za njihove akcije. Takav prikaz može oblikovati jednostranu percepciju konflikta. Promoviranjem ideje da su američke vojne intervencije inherentno "dobre", film djeluje kao oblik „meke moći“ (soft power), potičući podršku za vanjskopolitičke inicijative. Iako te narativne tehnike pojačavaju emocionalni dojam, postavljaju osnovu za kritičko propitivanje. Gledatelji mogu raspravljati o prikladnosti takve podjele za prikazivanje stvarnih ratnih situacija s moralnim dvosmislenošću. "Pad crnog jastreba" se tako može vidjeti kao alat koji reflektira i oblikuje kolektivno razumijevanje sukoba i međunarodnih odnosa, istovremeno noseći odgovornost za poštenu i uravnoteženu reprezentaciju stvarnosti.

S druge strane, Somalijci su prikazani kao nepregledna masa bez osobnosti (svaki američki vojnik je prikazan kao individua s imenom i prezimenom) ili razumijevanja njihovih motiva, što može oblikovati percepciju o određenim etničkim ili političkim grupama kao inherentno neprijateljskim ili "barbarskim".

4.4. Humanitarni intervencionizam

U filmu "Pad crnog jastreba", američke snage su prikazane kao osloboditelji unutar kaotičnog okruženja Somalije, što ukazuje na duboko ukorijenjeni narativ o SAD-u kao globalnom čuvaru reda i nositelju humanitarnih vrijednosti. Ovaj prikaz otvara prostor za široko razmatranje etike i efektivnosti humanitarnih intervencija, i istodobno postavlja pitanje o pravu velikih sila da interveniraju u unutarnje poslove suverenih država pod opravdanjem "spašavanja" civila. Rečenica iz filma: "ili ćemo im mi pomoći ili možemo gledati na CNN-u kako propadaju" rezonira s percepcijom neophodnosti akcije u svijetu gdje su mediji postali centralno mjesto za svjedočenje globalnih kriza. Ova izjava podcrtava osjećaj hitnosti i odgovornosti koji se pripisuje međunarodnoj zajednici - posebice Sjedinjenim Američkim Državama - kada su u pitanju humanitarne katastrofe. Slikovito prikazujući alternativu kao pasivno promatranje patnje preko ekrana, film potiče ideju da je intervencija, ma koliko rizična i problematična bila, najbolji izbor u odnosu na nečinjenje. Ovaj pristup može biti interpretiran kao opravdanje za američke vojne inicijative koje se postavljaju kao neizbježne i moralno opravdane u svjetlu neuspjeha međunarodne zajednice da djelotvorno odgovori na humanitarne krize. Međutim, ovakva perspektiva također baca svjetlo na kompleksnost odlučivanja u međunarodnoj politici, gdje granice između intervencionizma i suverenosti postaju zamagljene. U tom smislu, film pruža platformu za kritičku analizu, ispitujući jesu li takve intervencije uvijek legitimne ili produktivne, i izaziva gledatelje da razmisle o posljedicama koje "oslobodilačke" misije mogu imati na lokalno stanovništvo, kao i na globalni poredak.

Stoga, "Pad crnog jastreba" ne samo da dokumentira jedan specifičan vojni poduhvat, već i potiče gledatelje da promišljaju o širim temama kao što su pravednost i moralne dileme koje prate odluke o upotrebi sile u međunarodnim odnosima. Film otvara pitanja o tome tko ima pravo, moć i moralni autoritet da djeluje kao „globalni policajac“, te koliko daleko se ta moć može i treba prostirati u ime zaštite ljudskih prava i života.

4.5. Konstrukcija nacionalnog identiteta

Filmovi poput "Pad crnog jastreba" igraju važnu ulogu u konstrukciji nacionalnog identiteta, oblikujući percepciju kako nacija vidi sebe i svoju ulogu u svijetu. Prikaz američkih vojnika kao hrabrih junaka koji se suočavaju s premoćnim silama u stranoj zemlji može snažno utjecati na identitet SAD-a, promičući ideju nacije kao "globalnog policajca" ili "čuvara slobode". Ovaj filmski narativ također odražava širu militarizaciju američke kulture, gdje se vojni sukobi slave u popularnom diskursu, što može imati dalekosežne posljedice od oblikovanja domaće političke klime do utjecaja na međunarodne odnose i percepciju vojnih intervencija kao prihvatljivog rješenja međunarodnih sukoba. Kroz medijske narative, filmovi kao što je "Pad crnog jastreba" igraju ključnu ulogu u stvaranju konsenzusa oko vanjske politike, potencijalno utječući na javnu podršku za vojne akcije i oblikujući političke odluke. Ovaj utjecaj može se proširiti na međunarodnu politiku, gdje filmovi postaju izvor informacija i perspektiva za političare i donositelje odluka.

4.6. „Amerikanizacija“

Film "Pad crnog jastreba" ima značajan utjecaj na prikaz američkog identiteta izvan zemlje, promičući određene elemente američke kulture i vrijednosti putem globalnog medijskog prostora. Kroz prikaz hrabrosti američkih vojnika u stranim sukobima, film doprinosi procesu amerikanizacije, odnosno proširivanju američkog utjecaja i kulturnih karakteristika izvan vlastite nacije. Prvenstveno, film prenosi sliku Amerike kao zemlje sposobne iznijeti teške izazove i suprotstaviti se opasnostima diljem svijeta. Američki vojnici su prikazani kao iznimno obučeni i hrabri pojedinci koji se suočavaju s neprijateljima izvan granica svoje domovine. Ova prezentacija može pridonijeti izgradnji slike Amerike kao globalnog lidera, sposobnog intervenirati i nositi se s krizama diljem svijeta. Osim toga, film može poticati percepciju američke vojske kao simbola slobode i demokracije, stavljajući naglasak na američke vojne intervencije kao nužne i moralno opravdane. Takvi prikazi podržavaju ideju američke odgovornosti za održavanje reda i slobode na globalnoj razini. Američka vojna prisutnost u stranim sukobima, kako je prikazana u filmu, može također utjecati na percepciju američke tehnologije i vojnog umijeća. Snažna vojna tehnologija, koja se prikazuje kroz impresivnu

opremu i taktičke akcije, može izazvati dojam moći i superiornosti američkih vojnih snaga. Međutim, važno je napomenuti da takvi prikazi nisu uvijek dočekani pozitivno izvan Sjedinjenih Američkih Država. Film može izazvati kontroverze i podijeljena mišljenja, posebice u zemljama koje su bile predmetom američkih vojnih intervencija. Kritičari mogu promatrati film kao propagandni alat koji glorificira vojne operacije i zanemaruje kompleksnost stvarnih geopolitičkih situacija.

U konačnici, "Pad crnog Jastreba" može se smatrati značajnim doprinosom američkoj „soft power“ strategiji, oblikujući percepciju Amerike i američkog identiteta izvan njenih granica, iako taj utjecaj nije bez kontroverzi i kritika.

ZAKLJUČAK

Bitka za Mogadishu je kompleksan sukob koji ističe raznolikost i složenost elemenata koji su u njemu sudjelovali, kako u stvarnosti tako i u prikazu u filmu "Pad crnog jastreba". Ovaj sukob obuhvaća različite aspekte vojnih operacija, geopolitičke dinamike, ljudske priče, etičke dileme i psihološke faktore. Istraživanje o ovoj temi otkriva kako film ne predstavlja samo emotivan i uzbudljiv filmski doživljaj, već se ističe kao djelo koje je u stanju potaknuti širu raspravu o moralnosti ratovanja, identitetu i odgovornosti, kako na osobnoj, tako i na nacionalnoj razini, što je rezultiralo brojnim člancima i analizama, često s oprečnim mišljenjima ili iskrivljenim činjenicama. Iako filmovi nisu nužno namijenjeni obrazovanju, imaju značajan edukativni utjecaj na široku publiku. Prikazi vojnih sukoba u popularnim filmovima često postaju izvor "znanja" za publiku koja možda nije upoznata s općim povijesnim ili političkim kontekstom događaja. Isto tako film pridonosi kolektivnom sjećanju na događaje u Somaliji, oblikujući kako će se ta povijest pamtiti. Filmovi mogu preoblikovati povijesne narative, često naglašavajući određene aspekte događaja dok druge minimiziraju ili ignoriraju. Analiza filma "Pad Crnog Jastreba" u kontekstu popularne geopolitike uključuje razmatranje kako film odražava, oblikuje i komunicira političke poruke i kulturna razumijevanja geografije, nacija i globalnih sukoba. Filmovi su jedini moćni mediji koji objedinjuju tri discipline u jednu, a to su slika, zvuk i riječ (poruka) (Ajzenhamer, 2023), i kao takvi idealan su medij za prenošenje geopolitičkih narativa širokoj publici, često pojednostavljujući složena pitanja međunarodnih odnosa u probavljivije oblike.

Sam rad se sastoji od četiri poglavlja gdje su, uz općeniti uvod o filmu, prikazane tri razine usporedne analize između stvarne operacije "GOTHIC SERPENT" - bitka za Mogadishu i fiktivne operacije prikazane u filmu „Pad crnog jastreba“.

Kroz stratešku razinu usporedne analize prikazan je dublji uvid u sukob koji se odvijao u Somaliji, ali i u način na koji su ti događaji predstavljeni u medijima. Kronološki je prikazan interes i prisutnost SAD-a u Somaliji od doba hladnog rata pa sve do povlačenja većine američkih vojnika iz Somalije u ožujku 1994. Stvoren je kontekst UN-ovih misija UNOSOM I i UNOSOM II s operacijama „PROVIDE RELIEF“, „RESTORE HOPE“, „CONTINUE HOPE“, "GOTHIC SERPENT" - bitka za Mogadishu. Zatim je uspoređena stvarna prisutnost i interes SAD-a s prikazom u filmu.

Na tehničkoj razini usporedne analize prikazano je da postoji nekoliko aspekata u kojima prikazivanje tehničkih karakteristika helikoptera kao i ostalog naoružanja odstupa od stvarnosti

ili nisu u potpunosti prikazani u filmu. Kako je već spomenuto, redatelj Ridley Scott nije štedio detalje u prikazivanju nasilja i kaosa, a istovremeno je uspio prikazati i ljudsku stranu vojnika, njihovu hrabrost, odanost i odlučnost u ispunjavanju svojih dužnosti. Za primjere su uzeti helikopteri MH-60 Black Hawk i MH-6 Little bird kao i AN/PVS-7 naočale za noćno gledanje (NVG), pri čemu su uspoređeni stvarni tehnički detalji s filmskim prikazom.

S aspekta popularne geopolitike istražen je utjecaj medijskog prikazivanja sukoba na formiranje javnog mišljenja i percepciju šire publike. Poseban naglasak je stavljen na način na koji film direktno oblikuje tu percepciju, detaljno opisujući mehanizme kroz koje se to ostvaruje. Primjer su poruke koje se provlače kroz cijeli film poput „nikoga ne ostavljamo iza sebe“ ili „mi ili oni“, zatim predstavljanje SAD-a kao globalnog čuvara reda gdje su američke snage prikazane kao osloboditelji unutar kaotičnog okruženja Somalije. Film jednako utječe na publiku u SAD-u oblikujući percepciju kako nacija vidi sebe i svoju ulogu u svijetu te na taj način konstruira nacionalni identitet kao i na publiku izvan SAD-a kroz „amerikanizaciju“ tj. prikaz američkog identiteta izvan zemlje, istovremeno promičući određene elemente američke kulture i vrijednosti putem globalnog medijskog prostora.

Filmovi poput "Pad crnog jastreba" imaju moć da dramatiziraju i interpretiraju događaje na način koji može utjecati na stajališta gledatelja o vojnim intervencijama i međunarodnim sukobima. Stoga kritičko promišljanje o načinu na koji se geopolitički događaji prikazuju u medijima postaje ključno za razumijevanje njihove kompleksnosti i konteksta. U konačnici, usporedna analiza bitke za Mogadishu i filma "Pad crnog jastreba" pruža nam dublje razumijevanje dinamike međunarodnih sukoba i uloge medija u oblikovanju percepcije o tim događajima.

U zaključku ovog rada, nužno je istaknuti važnost kritičkog promišljanja o utjecaju medija na naše shvaćanje povijesnih i suvremenih geopolitičkih događaja te važnost kritičkog promišljanja o informacijama koje konzumiramo.

LITERATURA

- Agnew, J. (2013.). *The Origins of Critical Geopolitics*. London and New York: Routledge.
- Ajzenhamer, V. (2023). *Celuloidna apokalipsa - Kako je Amerika naučila da brine i da se plaši "A" bombe*.
- Bowden, M. (2010). *Black Hawk Down: A Story of Modern War*. New York: Grove Press.
- Carter, S., & Dodds, K. (2014.). *International Politics and Film: Space, Vision, Power*. New York: Columbia University Press.
- Carter, S., & McCormak, D. P. (February 2006). Film, geopolitics and the affective logics of intervention.
- Caso, F., & Hamilton, C. (2015.). *Popular culture and world politics: theories, methods, pedagogies*. Bristol, United Kingdom: E-International Relations.
- Dittmer, J. (2010). *Popular Culture, Geopolitics & Identity*. New York: Rowman & Littlefield.
- Dodds, K. (2009.). *Geopolitika: Kratki uvod*. Zagreb: TKD Šahinpašić.
- Eversmann, M., & Schilling, D. (2005). *The Battle of Mogadishu: Firsthand Accounts from the Men of Task Force*. Ranger Presidio Press, First Edition.
- HISTORY OFFICES, U. S. (01.07.1994.). *Task Force Ranger - Operations in Somalija 3-4 October 1993*. deklasificirani dokument.
- History, C. o. (2003). *Historical Overview: The United States Army in Somalia, 1992–1994*. Washington, D.C.: Center of Military History United States Army.
- IMDB. (2023). *IMDB*. Preuzeto 22. 10 2023 iz https://www.imdb.com/title/tt0265086/mediaviewer/rm2867726336/?ref_=tt_ov_i
- MH-6. (2024.). *MH-6M / AH-6M Little Bird Helicopter*. Dohvaćeno iz AMERICAN SPECIAL OPS: <https://www.americanspecialops.com/night-stalkers/helicopters/little-birds.php>
- MH-60. (2024.). *MH-60M Black Hawk Helicopter*. Dohvaćeno iz AMERICAN SPECIAL OPS: <https://www.americanspecialops.com/night-stalkers/helicopters/mh-60.php>
- Military.com. (24.. 10. 2023.). *Military.com*. Dohvaćeno iz Military.com: <https://www.military.com/equipment/mh-6-little-bird>
- Novosel, U. A.–F. (2021.). *"Super 68" RAZOR'S EDGE*.
- NVDevices. (25. 10 2023). *Night Vision Devices*. Dohvaćeno iz <https://www.nvdevices.com/product/refurbished-an-pvs-7-night-vision-goggles/>
- Power, M., & Crampton, A. (2007.). *Cinema and Popular Geo-Politics*. New York: Taylor & Francis.
- Saunders, R. A., & Strukov, V. (2018.). *Popular Geopolitics. Plotting an Evolving Discipline*. London and New York: Routledge.

- Scott, R. (Režiser). (2001). *Black Hawk Down* [Film].
- Tuathail, G. Ó. (1999.). *Understanding Critical Geopolitics: Geopolitics and Risk Society*. The Journal of Strategic Studies .
- Tuathail, G. Ó., Dalby, S., & Routledge, P. (2007). *Uvod u geopolitiku*. Zagreb: Politička kultura.
- UN. (2003). *Background Somalia - UNOSOM2*. Preuzeto 06.. 10. 2023. iz <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unosom2backgr2.html>
- UNOSOM1. (2023). *UNOSOM I*. Preuzeto 22. 10 2023 iz <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unosomi.htm>
- UNOSOM2. (2023). Preuzeto 23. 10 2023 iz <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/unosom2.htm>
- Zorko, M. (2018). *Geopolitika i teritorijalnost*. Zagreb: Jesenski i turk.
- Zorko, M. (2021). *Komuniciranje sigurnosti u globaliziranom i umreženom svijetu: kreiranje lokacije/prostora*. Zagreb: politička misao.
- Zorko, M., & Turčalo, S. (2021). *Popularna geopolitika*. Zagreb: Političke analize.

POPIS ILUSTRACIJA

Slike:

Slika 1. Naslovnica filma "Pad crnog jastreba"	5
Slika 2. Mogadishu 3. - 4. listopada 1993. godine	16
Slika 3. "Super 68" RAZOR'S EDGE - SN. 90-26288	22
Slika 4. "Super 68" RAZOR'S EDGE - SN. 90-26288	24
Slika 5. MH-6 Little bird.....	25
Slika 6. AN/PVS-7	26

Tablice:

Tablica 1. Usporedba između stvarnih tehničkih karakteristika helikoptera Black Hawk i njihovog prikaza u filmu	28
Tablica 2. Usporedba između stvarnih tehničkih karakteristika naočala za noćno gledanje i njihovog prikaza u filmu	30